

S w ě t o z o r,

nehylaciněšší spis obrázkový k rozšíření užitečných známostí
pro Čechy, Moravaný a Slováky.

Číslo 44.

Wyhází rajbau sobotu.

1854.

Zraut owcj a geho průwodce.

Před několika lety byl we východnj Indii muž
gafýš gedlý tak náramný, a nehezký ba člověka
nehodně vlastnosti této dával na gewo tak patrné
důkazy, že geg vůbec přijmjm „Zraut“ nazwali.

Dolázał on w rozličných fraginách Indie tuto
swau neobyčejnau chut k gidlu, a zewrubně wypsáni
gednoba takowého wygemu wyšlo, gakož královské
asiatské společnosti od generála majora Nordwika,

šwedka očitého, zděleno bylo, w gednaujch téže spo-
lečnosti roku 1833. Reuhlawněšší a gakoby gádro
zpráwy té gest asi toto.

Časné ráno ukázal se zraut, prowázen gsa swým
gura čili otcem duchownjm, w čele shromážděného
množstwj lidu. Měl sebau dvě živé owce, a něco
málo k lidu promluwilo, dal se do gedné, chopil gi
zuby swými za kříži, a gi takto asi minutu wzhůru

Sloutim gđelo sešbjral kofli, nêco máto elau-
sonê, raf, tãz, a swafy a gínê pozúšťaty, a Cháru
gla, co by š tñm dëlati zamýřel, dal za odzowêd.

Weliká a slavná města mjiwagi wždy něco tak sobě wlastnjho, na každého wíce dorážejícího, že dle osoblných známek je od sebe snadno rozrůzniti, a takto sobě powahu každého z gednotlných rázů sesta- witi a wyobraziti můžeme. Londýn, Paříž, Kon- stantinopol, Moskwa, Petrohrad a Wíden mají své přednosti, mají wíce méně důležitá místa we weliké knize světského dějepisu, a poskytnu nám rozdílné obrazy života, moci, wzdělanosti a zámož- nosti národů; — wšak žádné místo we wzdělaném světě nemá z ohledu gak děgeprawného, tak uměle- ctého takowé důležitosti a wáznosti, gakto hlavní sto- lice starého světa, staroslawny, ctihodný Řím. Obraz toho wečné památného místa, kde řeka Ty- bera mezi sedmi pahorky a daleko rozstáhlým hřebe- nem Janikula se wine, a znamenitě ukazuje přírodu, genž nám zde zpráwu dávají o prwopocátečních přewratech a twarech půdy, rozwalinami druhdy svě- tomládného města pokryté, pozornost nynějšího i bu- daucího wěku wždy z nowa na sebe obraceti budou. Který prawý zytatel lidstých wěcí rád by sobě ne- představil žitelný obraz i gednotlných památek to- ho diwuplného místa, genž bylo diwadlem nemogne- ssenějších ctiností a neywíce působící moudrosti sta- rého světa, tolikéž pozdější pokazenosti a konečné úplné zkázy? — místa toho, genž we kwětu císařské wlády světa, krew křesťanstwa mučedlníků téci, a na žtjceninách této wlády, na poswátých hrobech oněchno, duchownj wládkyni nowého světa se po- zdwihnauti widělo? — místa toho, od něhož w běhu wíce gak dwau tisíciletj mruhé na celau Europu neywíce působící hnuty a zběhlosti djelem posly, dje- lem od něho připraweny byly, s kterým wšechy po- stroky we wzdělání a oswícení národů we prostředec- ném i neprospědném swazku stály, a které snad w budoucnosti do wšech znamenitých, člowěčenstwu na- stáwajících osudů nemálo gestic zasahowati bude?

Založení Říma klade se na rok 752 před naro- zením Kristowým. Gij w prwných časích králowité wlády wznesl se Řím neohrožeností a bugarostí swých obywatelů nad okolnj sauseby, w letech republi- kánského řízení přefonal politickau i dussewnj přer- wahan poznenáhta wšech známé říše starého světa. w Europě, Afri a Asii, a stal se w prawém smyslu toho slowa, swětowládným. Císařowé se pa- zmocnili wesla neywější moci, a dlanho římskau sláwu udrželi na wysokém tomto stupni. Římané byli w každém podnikání šťastnj, ale zapřiti se nebá- žet oni uměli předobře přízně náchylného sobě štěstí použiti, postupugíce opatrně se stupně na stupeň, až se na této wyšce octnuli, že kteréz dlanho celý okres známého světa řídili. Gako sopla neb wulkán chr- til Řím ohně, blesky a popel do wšech rásem země, až sám ducha pozbyw, slábnul, ostátku své welikosti podlehat, a konečně sám na sebe se žrtiti. Z po- čátku byla zkáza geho ledwa tu pozorowánj; ale když Konstantin, aby gakto geho předchůdcové nezamisel od libowolnosti wražedlných wogáfů, a od žárce, žbuhnělé lázy, sibo neywějšího řízení do Konstantinopole přemjstil, a wětší počet znamen- itých a bohatých Římanů geho tam následowal; tóni řízení samé tak se bylo proměnito, že na místo bla-

hospodné důvěry, přisáhl se muselo uchopiti prostředků k zachování bezpečnosti země; když na tisíce lodí se sloup a výtečnými řezbami ze starých pohanských chrámů k okráslení nového císařského sídla do východu odplaulo, — tu oněměla Říma, opuštěná královna světa, a pozbyla svou mysl jako nemocný, jenž gísta očekává smrt; — suroví národové od severu se přihnali, a všecky slávu, všecken život zničili a porobili. Sij byl druhdy tak mocný, celému světu rozkaz vydávající Řím téměř pohřben u věčném zapomenutí; ale jako v popeli zapomenutá gísta často k novému se vzbudí plamenu, tak i na základech starého Říma nová zrosila moc, nový se zotavil život. Čas své veliké kolo otočil, divadlo se změnilo. Kolísea, divadla, chrámy, kapitol byly opuštěny; ale na druhém břehu Tybery na Watifánském pahorku, kde za onoho času Petr a Pawel, náčelníci Apoštolů Kristových, smrt mučednickou byli podstoupili, vznesl se teď chrám sv. Petra jako mezník a hlava nového světa křesťanského. —

Starý Řím pagal w sebe umění storo celého vydělaného světa, ale veliký díl těchto uměleckých vytvořů a výrobků opět pochovával pod rozvalinami své. Nový Řím zachovával nyní nevdůležitější pozůstatky starých památek, tak jako obdivu nevhodnější hrdiny z veliké malířské školy křesťanské Evropy. Chrámy a palácové, jenž pod vládu pápežskou povstali, gísta jen více méně zdárně kopie starožitné důkladnosti a výtečnosti; skoro všude ale musíme we mnucích velikau důstojností rodů poznávat i ať sobě máziti. Jeni pochyby, že, ačkoliv se z rozvalin starožitných málo zachovalo, přece obraznická a malířská díla we Watifánu a Kapitolu by dostačovala všecka ostatní muzea a obrazárny evropské zasloubiti. W 328 kostelích a chrámech římského hlavního města nalezá se mimo to tak veliký počet plastických (řezbářských) mistrůvských kusů, totiž mozaik (starobylých i novějších), obrazů ze všech malířských škol, takové množství dražého státního a sloupů že toho ani pochopiti nelze. K tomu ještě připočítati musíme umělecké pozůstatky paláců a saulromních sbírek, literární památnosti, tvárnost římské půdy z ohledu zeměuaušského! —

Tedy gáť z ohledu historie politické i národopisné, tak i z ohledu umění a přírodních gísta Řím neobsláhlým mořem, na kterémž po blaubá století gísta se progíždějíce wjzduchy nové wyspy a nové neznámé břehy nalezáti můžeme. Každý bude mimovolně, gáť míle branau Porta del Popolo do blaubého Corso wgebe, tak spěšně co možno přes španielskou prostrannu nahoru na Trinita di Monte chvátati, aby odramut slunce do moře zapadagije, a starau vládkyni světa pod nohama rozprostřenau užíel. Wyhlídky na Řím na newýs zagemagije postytují se na mnoha místech, dílem na návrších vůkol města, dílem w něm samém, zvláště ale na kapli sw. Petra, kde to celé památné panorama ze všech stran neobmezeně přehlídnouti můžeme. Toto wšstý gísta wšstý ku přehledu celku velmi přiležitě, ale ku poznání jednotlivostí málo slauji. Z míst tedy nížeji položených gísta Andělský mořť gedno z nevyznamenitějších. Wbí přístomný obrazek. Kapitol za sebou nechawše, přehlídneme bodu w blízkosti na pravo twrz Andělskou, a w pozadí celý Watifánský pahorek, kde se chrám sw. Petra, newěší na celém křesťanstwu, pyšně a nádherně do nebes wppíná, a podlé něho nesmírný pa-

pežský palác, světoznámý Watifán, daleko rozprošírá.

Andělská twrz (wlasty: Castello St. Angelo) gísta půwodně hrobka slawného císaře římského Hadriana. Pohřební místo předešlých císařů právě bylo naplněné, a nastala potřeba, newau wystawěti schránku pro uchování popela císařů, když Hadrian nawrátiv se z neprozdálenějších končin říše své, umjnil na druhém břehu Tybery gísta pro sebe a své nástupce wystawěti hrobku, kterážto newenom starau přowěšiti, ušbrý i nad egyptské pyramidy velikoleposti a ohromnosti se wznášeti měla. Mage mysl tagennými obyčejy národů východních zaugatau, dal w ní pohřební komory podlé čtyř stran světa spořádati, předešlý starý mořť přes Tyberu, pole Marsowo s Watifánem beze sauměru spogugije, rozebrati, a gísta přímo ku hlavnímu wchodu této hrobky zaměřugije mořť wystawěti, jenž byl nazwán Pons Aelius.

Tento mořť trwá až podnes, ačkoliv přecáste oprawy mnoho na něm změnil; záleží ze 7 oblauků, totiž ze tří wěšších a dwau menších u konců; měřte wždy stegný osud s císařskau hrobkau, a když roku 1536 ku zvelebení wgejdu císaře Karla V. do Říma 14 soch andělů na výšce geho postaweno bylo, obdržel i své nynější gměno Andělský mořť. — Hrobka Hadriana ale podiwně určení své newolitrát změnila. Suroví Gothové, když Říma w štem století gísta dobyli, shodili wšelike sochy a zničili welikan částku státníwských ozdob. Segich král Theodorik z ní udelal žaláře pro státní wězně. W nepokojných časích středního wěku slaužila pro své náramně silné a tlusté zde za twrz, a kde někdy sloupové chodby gegi krásily, tam teď se šklebí cimburi sa sruby. Wštol ní gísta hrabdy a nápis, a užíwagi se za našich dnů k žalařování státních přestupníků. Ale ku podiwu přece mnoho ze starobylostí zachowala, mezi gísta římské pohřební komory okraublé podoby wnitř, a welmi prostranné. Ohromná socha císaře Hadriana byla nalezena při kopání příkopů. Tentýž obrazek, jenž r. 1536 ony anděly na mořte zhotowil, postawil na swrsek toho ohromného stáwní též mramorowau sochu anděla, na gehožto místě nyní ale gísta z kowu lito anděl stoji, a tešitěji přejínu k nynějšímu gměnu dal. Shodba paměti hodné délky 1500 frotů spoguge Andělskou twrz s watifánskau palácem.

Ze všech stáwní, jenž stwělost swaté říše Kristowé smyslně představugji, náleží chrámu sw. Petra a Watifánu přební místo. Kde gísta smrtelník, gehožto dām by obsahowal 11,246 pokogů a sálů, 200 schodů, 20 dwerů, a se wšsemi zahradami prostoru a zwjci 17,634 čtwer. sáhů pokrywál? kde gísta chrám, kterýžby gáto tento, byl stál 60 milionů fludů (čili 126.000.000 zl. štr.)? — Palác onen působí se swými nescíslnými šněmi, bezkonečnými chodbami, krásnými kaplemi, kninowanau atd., tak nesmírně bládně, že cizinec i po častegí opěťowaných nawšstewách sočwy na lečtery gednotliwý sal se upamatowati může. Kdo wšak toto nádherné sídlo G. Swatosti nawšstiwil, zapomene brzo na wšsecku stwělost stáwnístau, duch a smysly geho brzo gen se nawrátí k newyrownaným pracem welestawného Rafaela, wýtečného Michaela Angela a gísta na umělecké obloze co hwězdy prwní velikosti itwěgicjch se malířů a řezbářů wšech wěků a národů. — Gednotliwé částky wzneseného chrámu sw. Petra wypsati tak, abyhom sobě wěrný obraz nesmírného

(Vzhľad na časť Ríma.)

Kolosa toho predstaviti mohli, neuj nám bez gíných pomůcek možno. Představjme si sobě prostoru 750 sít. dlouhau a 532 sít. širokú, nad kterážto se nesmírně slenutj a u prostřed bane zvyšší 470 sít. vznášej, w této prostotě pak nepřehlednou rozmá- nitost stavitelských okras, přemělitých soch a pamá- tníků, genj zdaleka na první pohled až k nepoznání se tratj; tyto nesmírné chodby, genj se ani v nej- větších slavnostech w Římě, w městě přes 148,000 obyvatelů přestagující, nevyplňují, — gest to genj předece slabý obraz. D bílých malířských, sochářských, o kolonádě, obelisku, obau wodomětech před chrámem, gakož o ostatních památkách toho okresu do bezko- nečnosti mnoho by se psáti mohlo; ale že povrchnj hypoetický gednotlivostj se zřetelněmu představenj nedostačuje, obmezuj se genj na výšánj hlavního aučinku, kterýmžto tento neypamátnejší djl Říma o welikonoci w bslau sobotu večjr na každého dorážj- vá. — Sírěwnj swátky slawjwagi se w katolické církwi, zvláště w Římě, zagisté swěleji gak we kte- rékolj gíně starého i newého wěku. Příklad gedn- toho dáwa večernj oswjcenj newověstjho křesťanského chrámu a Andělské twrže. Z Andělského mostu se toto diwadlo tak dobře přehlédnauti nedá, gako z wináren a káfrén proti chrámu sw. Petra se nachá- zejících, kde zvědawost dostatečně se upokojiti dá bez bázně před utlačením neb přejetím. Gij před večerem nahně se tu několi set kočárů a zagisté 60 — i 100,000 lidí wšech stawů, genj ze wšech částek města sem přispěchawše, do kostela i z ko- stela se tlačj, a na nesmírném prostranstwí Petrském nemalau říjseň působj. Weškeré duchowenstwo a pautnjci bez počtu gsau při tom, wšechy kočáry gsau naplněny robinami a wysřuotěnými krásawicemi. So- wy že saunraf se blížj, bývá kuple, přebnj chrá- mowá strana, a kolonáda čilě slaupenj kolem Petr- ského prostranstwí 4400 lampami oswjceua. Tato swětýlka w saunrafu ale gsau gestě málo pozoro- wána; gak se ale wje a wje setmíwá, tu wstau-

paj stavitelské hmoty, zvláště weliká, nesejícími hwězdíčkami lemowaná kuple, malebně z modrého sse- ra čisté oblohy, gako z nenadání utworený obraz. Za hodinu po západu slunce toto podjwánj se změn; na znamenj zwonem dané rozswitj nagednau 251 mužů okolo 700 wšude na kostele připewněných smo- lowých swjtilen, tak že celý chrám w gednem ohni stogj! — Strogený oheň na Andělské twrzi o něco později se wypaluge; nazývá se Girandola, a ne- seje s wšestj klášternj zahrady u sw. Dnufria wypadá, kde také wzdáleně oswětenj pahorku Tri- nita di Monte widěti gest. Dpětowaná stěelba z bēl- na Andělské twrzi se započne. Na to powětřím sjez- přstawky, hady, jáby, ohnivě saule, až nagednau z prostředku twrzi 4500, ze zvláštňích příčin nēdy i 9000 ralet aubrukem do wšestj wysřeli, a gako strašná sopka působjce přenáranný ohnivý smog celý Řím ozárugi.

Gakoby se Girandola genj proto wypalowala, aby daw lidu bez nucenj od chrámu sw. Petra odstra- nila, tož zatím lidé a wozy, kromě těch, genj na wšyce sw. Dnufria se postavili, na bruby břeh Ty- bery se odebrali. Weššj djl lampiček a swjtilen u sw. Petra gij uhašul, a genj některé smolowé pá- we na kupli rozswitugi gestě tak bogué swětlo, že každj pohodlně cestu k domowu nastaupiti mže.

Papež Leo XII. r. 1824 tuto slawnost začal. 3.

Drabář (Camelus Bactrianus.)

W číste třetím těchto listů obšírněgi mluwili gsme o rodu welblaudjím, a zvláště o welblau- du obecném, gebožto wyobrazení i na přistomném obrázku spatřiti gest, kterjž swým gedným hrbole- na první pohled poznati se dá. Drabář (Tram- pelthier) ale, o němž zde zewrubněgi gednati hodlá- me, mimo gíně znaky zvláště swýma dvěma hrbo- loma paměti hodným gest. Několí mnozi se domní-